

Niobé (Niobidák), 1923.

Olaj, vászon, 110x137 cm
Jelezve balra lent: Patkó 1923.

Kiállítás:

- XX. csoportkiállítás. Aba-Novák Vilmos, Feszty Masa és Patkó Károly festő és a XIX. század mestereinek kéziratjai. Ernst Múzeum, 1924. október, katalógus: 46.
- A Szinyei Merse Pál Társaság által díjazott művészek kiállítása. Nemzeti Szalon, 1925. március, katalógus: 152.
- Árkádia tájain. Szőnyi István és köre 1918-1928. Magyar Nemzeti Galéria, 2001. szeptember - 2002. február, katalógus: 87.

Reprodukálva:

- P. Szűcs Julianna: A római iskola. Corvina Kiadó, Budapest, 1987. 21. kép
- P. Szűcs Julianna: A "római iskola". In: Csorba László (szerk.): Száz év a magyar-olasz kapcsolatok szolgálatában. Magyar tudományos, kulturális és egyházi intézetek Rómában (1895-1995). HGTársa Kiadó, Budapest, é.n. 1995 104. oldal
- Zwickl András (szerk.): Árkádia tájain. Szőnyi István és köre 1918-1928. (katalógus) Magyar Nemzeti Galéria, 2001. 144. oldal, katalógusszám: 87.

Provenienca:

- Az 1950-60-as években Dr. Stein Sándor gyűjteményében, majd budapesti magántulajdonban.

Kikiáltási ár: 10 000 000 Ft

Árkádia tájain

Az első világháború után színre lépő klasszicizáló nemzedék legjelentősebb mestereinek - Szőnyi István, Korb Erzsébet, Aba-Novák Vilmos, s nem utolsósorban Patkó Károly - alkotásaiból 2001. őszén "Árkádia tájain. Szőnyi István és köre 1918-1928" címmel rendeztek kiállítását a Magyar Nemzeti Galéria termeiben. A szerepjátszó önarcképek, portrék és heroikus tájbrázolások mellett a tárlat gerincét azok a monumentális figurákból összeállított, általában bibliai, vagy mitológiai keretbe helyezett aktkompozíciók képezték, melyek mára a korszak emblematikus darabjaivá váltak. Ezek az alkotások Rembrandt mellett az itáliai reneszánsz nagymestereinek műveivel vonhatók párhuzamba, hiszen e nemzedék tagjai alkotásaikon tudatosan kölcsönözték a megelőző korszakok formai megoldásait és kompozicionális készletét.

Nemzedéktársai közül talán Patkó kötődött leginkább a klasszikus művészethez, 1922-23 folyamán készült grafikáit és festményeit, köztük számos akttanulmányt és kompozíciót mutatott be 1924. októberében az Ernst Múzeumban rendezett csoportos tárlatán. Kisebb vázlatok mellett itt szerepelt a Szinyei Merse Pál Társaság utazási ösztöndíjával jutalmazott *Gyümölcszedés*, 1923 (magántulajdon), egy máig lappangó nagyméretű *Vénusz*, 1923 körül és a *Fürdőzők*, 1923 (magántulajdon). A kollekción legjelentősebb darabja a 12 millió koronáért kínált nagyszabású *Niobé* volt, melyet egy portréval, a *Kékruhás nővel*, 1922 körül (lappang) együtt talán ekkor vásároltak meg. A kompozíció kiemelt helyét az életműben, illetve a hazai neoklasszicizmus alkotásai között csak erősíti, hogy több, a korszakot bemutató kötetben és kiadványban reprodukálták - festményt és rézkarcváltozatát egyaránt - az elmúlt néhány évtized folyamán.

Egy összegző kompozíció - Niobé

Szőnyi *Danaidák* (1923) és Aba-Novák *Fürdőző nők* (1922) című, a Magyar Nemzeti Galériában őrzött reprezentatív kompozíciói az előző néhány esztendő művészi kísérletezéseihez összegzői lettek, ezekhez szorosan kapcsolódik Patkó monumentális felfogású *Niobéja*, melyet maga a művész is aktkompozíció-sorozata egyik legfontosabb darabjának tartott. Ovidius "Átváltozások" című művében előadott mitológiai történet szerint Théba királynéja, Niobé hét fiú- és hét leánygyermekére volt a legbüszkébb, kérkedésével kivívta a görög istenek haragját. A megsértett Létó istennő gyerekei, Apolló és Artemisz anyjuk becsületének védelmében lenyilagták Niobé fiait és leányait, a királyné nagy fádalmában kővé változott. Ezt a tragikus eseményt választotta Patkó ábrázolása tárgyául. A misztikusan sugárzó háttér előtt, színpadserű, szűk előtérben, mintegy piederasztálra helyezve, változatos pózokba merevítve jelenítette meg a fény- és árnyékhatások által finoman modellált figurákat. Plasztikus, lekerekített formáik a reneszánsz mesterek hatásán túl elsősorban a hellenisztikus szobrászat igen erős inspirációját mutatják, melynek alkotásaival Patkó közlebről 1923-ban tett itáliai útja során találkozhatott. A szobrászi felfogást csak erősíti a festmény visszafogott, elsősorban a kékek árnyalataira építő hidegebb színezése, melyet csak a felhőkön átjutó, igen látványosan előadott mályva- és rózsaszín fénypázmák élénkítettek. A klasszikusan kiegyensúlyozott kompozíció súlypontjait egy-egy aktsoport teremti meg, a jelenetet - a korábbi aktsoportokhoz hasonlóan - hatásosan keretezik a szaggatott lombozatú fák és növényi motívumok.

Vázlatok és változatok

Pályatársaihoz hasonlóan több alakos, nagyobb szabású kompozícióhoz Patkó számtalan akttanulmányt és vázlatot készített, 1923-ra datált grafikai munkák egész sora kapcsolódik a *Niobé* című képhez is. Ezek segítségével minden részletére kiterjedően rekonstruálhatjuk alkotómódszerét: a témát az olajfestménytől kezdve a tussal készült grafikai tanulmányokon (*Akttanulmány, Női mozdulattanulmányok I.*, magántulajdon, Zsákovics 1999., katalógusszám: 11-12.) és kidolgozott kompozíciós vázlatokon keresztül a sokszorosítva terjeszthető, ismertebb rézkarcváltozatig (*Niobidák*, 1924, Magyar Nemzeti Galéria, Zsákovics 2001., katalógusszám: 97.) szinte a teljes technikai skálán feldolgozta. A kompozíció általában azonos, az egyes variációkon igen csekély módosításokkal, bár a *Niobé* esetében előfordul kiegészített, "bővített" változat is. Az "Árkádia tájain"-kiállítás rendezői több, képünkhöz kapcsolható grafikát bemutattak, illetve reprodukáltak a katalógusban (Zwickl 2001., katalógusszám: 88-90.). A legkisebb méretű egy nagyvonalúan felvázolt, lavírozással kiegészített, festői hatású tusrajz volt, mely már a végleges megoldást mutatja (*Niobé-Vázlat*, magántulajdon), felirata szerint Patkó azonban még további változtatásokat kívánt végrehajtani. Talán ennek alapján készült el az a nagyméretű, önálló rajzként is értékelhető lap (*Niobé*, 1923, Sárospataki Képtár), amely a rézkarcváltozat előképekül is szolgálhatott. A harmadik rajz (*Vázlat a "Niobé"-hoz*, magántulajdon) a kompozíció tovább fejlesztett, több mellékalkalakkal kibővített, feszesebb megoldású, újra átgondolt változata volt, melyet talán már a nagyméretű festmény elkészülése után vetett papírra a művész.

(-ts)

